

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

28 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 marca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 23 listopada 2021 r., V ACa 494/21,
w sprawie z powództwa E.C.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanego na rzecz
powódki koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 5400 (pięć
tysięcy czterysta) zł z odsetkami w wysokości odsetek
ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego
za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia
zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

Agnieszka Piotrowska

Paweł Grzegorzczak

Marta Romańska

(A.D.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 13 maja 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że umowa kredytu zawarta 23 lipca 2008 r. w Warszawie przez powódkę E.C. z Bankiem [...] Spółką Akcyjną w W. (obecnie, od 31 lipca 2008 r. - Bank Spółka Akcyjna w W., dalej Bank) jest nieważna (pkt 1), zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwoty 153 499,83 zł oraz 41 156,95 franków szwajcarskich z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 5 czerwca 2020 r. do dnia zapłaty (pkt 2), a także oddalił powództwo w pozostałej części (pkt 3).

Sąd ustalił, że w opisanej wyżej umowie, kwota kredytu została ustalona na 203 417 franki szwajcarskie (CHF), jednak nie więcej niż 400 000 zł. Celem kredytu była całkowita spłata przez powódkę kredytu hipotecznego udzielonego przez Bank [...] S.A. na podstawie umowy kredytu hipotecznego z 30 kwietnia 2004 r. z późniejszymi zmianami, całkowita spłata przez powódkę pożyczki hipotecznej udzielonej przez Bank [...] S.A. na podstawie umowy pożyczki hipotecznej z 9 grudnia 2005 r. oraz refinansowanie kapitału zainwestowanego w nieruchomość z przeznaczeniem na zakup jednostek funduszy inwestycyjnych. Nieruchomością w rozumieniu postanowień umowy była zabudowana budynkiem mieszkalnym działka gruntu nr [...] o pow. 1301 m², położona w L.. przy ul. [...], dla której Sąd Rejonowy w L. IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr [...], stanowiąca własność E.C. W uzasadnieniu wyroku Sąd pierwszej instancji opisał szczegółowo postanowienia umowy i jej załączników. Zawarcie umowy miało na celu konsolidację dotychczasowych kredytów zaciągniętych przez powódkę u kredytodawcy na zakup opisanej wyżej nieruchomości z domem wymagającym remontu, który powódka nabyła w celu zaspokojenia jej potrzeb mieszkaniowych. Kredyt został jej wypłacony w transzach w łącznej kwocie 396 802 zł, stanowiących różnowartość 203 417 CHF. Strony zawarły następnie aneksy do umowy kredytu, także szczegółowo opisane w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego.

W okresie od listopada 2009 r. do lipca 2014 r. powódka zapłaciła na rzecz kredytodawcy kwotę 153 847,58 zł z tytułu rat kapitałowo-odsetkowych oraz 1.900 zł z tytułu kosztów ubezpieczenia nieruchomości zaś w okresie od sierpnia 2014 r.

do października 2019 r. zapłaciła kwotę 41 156,95 CHF z tytułu rat kapitałowo- odsetkowych. Rata uiszczona w listopadzie 2009 r. wyniosła 2.247,75 zł. W odpowiedzi na, złożoną 7 listopada 2019 r., reklamację powódki, dotyczącą przedmiotowej umowy kredytu, Bank nie podzielił argumentacji kredytobiorczyni, kwestionującej ważność przedmiotowej umowy. W okresie do 31 lipca 2020 r. powódka spłaciła z tytułu kredytu kwotę 640 719,18 zł w tym 425 406,44 zł do 16 sierpnia 2016 r. i 215 312,74 zł od tej daty do 31 lipca 2020 r.

W oparciu o poczynione szczegółowe ustalenia faktyczne, Sąd Okręgowy uznał, że umowa kredytu denominowanego w walucie obcej (CHF) w kwocie 203 417 CHF, zawarta przez powódkę jako konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c., co do zasady dopuszczalna w świetle art. 69 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. 1997 Nr 140, poz. 939- dalej: „prawo bankowe”), zawierała wyszczególnione przez Sąd niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ k.c., niewiążące powódki z mocy samego prawa i ze skutkiem *ex tunc*, Wobec niemożności ich zastąpienia przepisami dyspozytywnymi Sąd Okręgowy uznał, że umowa w takim kształcie nie może obowiązywać i jest nieważna. W konsekwencji pozwany Bank powinien zwrócić powódce dochodzoną przez nią kwotę, stanowiącą świadczenie nieznalesne w rozumieniu art. 405 i 410 § 2 k.c. z odsetkami ustawowymi za opóznienie biegnącymi od dnia wymagalności należności.

Apelacja pozwanego Banku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 23 listopada 2021 r., który podzielił ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej pozwany Bank zarzucił naruszenie:

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 3 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 prawa bankowego w zw. z art. 56 k.c. i 65 k.c. przez przyjęcie, że na skutek eliminacji klauzul przeliczeniowych umowa musi upaść,

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 56 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. i 69 ust. 3 prawa bankowego przez nierozróżnienie w ramach klauzul ryzyka walutowego (tworzących mechanizm denominacji) dwóch odrębnych postanowień umownych tj. klauzuli ryzyka walutowego oraz klauzuli spreadowej,

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 3,4 ust. 2 i 6 ust. 12 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE L.95 z 21 kwietnia 1993 r.- dalej Dyrektywa 93/13) przez ich wykładnię pomijającą klauzule „dobrej wiary” oraz „znaczej nierównowagi kontraktowej między prawami i obowiązkami stron ze szkodą dla danego konsumenta”,

- art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 polegające na przyjęciu, że badania zakwestionowanych przez konsumenta postanowień umownych pod kątem abuzywności w ramach kontroli incydentalnej dokonuje się z pominięciem rzeczywistej treści stosunku prawnego ustalonego w oparciu o dyrektywy wykładni wynikające z art. 65 § 1 i 2 k.c.,

- art. 358 § 2 k.c. w zw. z art 56 k.c. w zw. z art. 65 k.c. przez niezastosowanie tego przepisu (art. 358 § 2 k.c.) dla określenia treści zobowiązania wynikającego z umowy kredytu w postaci przyjęcia, w celu rozliczeń stron z tytułu kredytu, średniego kursu franka szwajcarskiego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski (dalej NBP) w celu utrzymania umowy w mocy,

- art. 24 w zw. z art. 32 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (aktualny tekst jedn. Dz.U. z 2022 r, poz.2025) ewentualnie art. 41 ustawy z 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (aktualny tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz.282, dalej: „prawo wekslowe”) przez niezastosowanie do rozliczeń stron z tytułu kredytu średniego kursu franka szwajcarskiego NBP w celu utrzymania umowy,

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 22¹ k.c. zw. z art. 56 k.c. i 65 k.c. przez niezbadanie przez Sąd, jaki był charakter prowadzonej przez powódkę działalności gospodarczej, jaką funkcję w ramach przedmiotowej działalności pełniła kredytowana nieruchomość i w jakim zakresie była do niej wykorzystywana.

Pozwany zarzucił także naruszenie art. 479⁴³ k.p.c. poprzez pominięcie, że rozszerzona podmiotowo prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone działa jednokierunkowo tj. na rzecz wszystkich osób trzecich, ale wyłącznie przeciwko pozwanemu przedsiębiorcy, przeciwko któremu ten wyrok został wydany,

tymczasem wobec pozwanego nie został wydany wyrok, i nie został dokonany wpis do rejestru klauzul niedozwolonych.

Powołując się na te podstawy kasacyjne, pozwany Bank wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ocenę zasadności skargi kasacyjnej należy rozpocząć od zarzutu naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 22¹ k.c. zw. z art. 56 k.c. i 65 k.c., albowiem status kredytobiorcy determinuje reżim prawny, w ramach którego należy ocenić pozostałe zarzuty. Art. 385¹ i nast. k.c. oraz przepisy dyrektywy 93/13 znajdują bowiem zastosowanie tylko w stosunkach między konsumentem i przedsiębiorcą.

Pozwany zarzucił naruszenie powyższych regulacji przez błędne, jego zdaniem, uznanie przez Sąd, że powódka zawarła przedmiotową umowę kredytu hipotecznego jako konsument, podczas gdy część kwoty kredytu została wykorzystana na spłatę wcześniejszych kredytów i pożyczek hipotecznych, zaciągniętych na zakup i remont nieruchomości położonej w L. przy ul. [...], w której powódka ma zarejestrowaną, działalność gospodarczą. Dokonując wykładni powołanych wyżej przepisów w związku z tym zarzutem, należy podnieść, że o statusie konsumenta na tle art. 385¹ k.c. w związku z art. 22¹ k.c. rozstrzyga kilka elementów, z których kluczowy jest niezwiązany z działalnością gospodarczą lub zawodową charakter czynności prawnej dokonywanej z przedsiębiorcą (w tej sprawie Bankiem). Kryterium to oznacza, że status konsumenta nie podlega ocenie *in abstracto*, lecz w relacji do konkretnej czynności prawnej. To, że osoba fizyczna prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową nie pozbawia jej *per se* atrybutu konsumenta; osoba taka może bowiem korzystać ze statusu konsumenta, jeżeli dokonywana przez nią czynność nie jest bezpośrednio związana z jej działalnością gospodarczą lub zawodową (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC- ZD 2022, nr D, poz. 50). Zgodnie z art. 2 lit. b Dyrektywy 93/13, konsumentem jest każda osoba

fizyczna, która zawierając umowę działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem, (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej TSUE) z 3 września 2015 r., C-110/14). Rozstrzygający charakter ma zatem kryterium funkcjonalne, sprzężone z oceną, czy zawarcie umowy, z uwzględnieniem jej celu, wpisuje się działalność niezwiązaną z wykonywaniem handlu, zawodu lub prowadzeniem przedsiębiorstwa. Badając tę kwestię, sąd powinien uwzględnić wszystkie okoliczności sprawy, które mogą być pomocne we wskazaniu celu nabycia towaru lub usługi stanowiących przedmiot umowy. W przypadku umów kredytowych istotne znaczenie ma w tej mierze przeznaczenie (sposób wykorzystania) pożyczonego kapitału (zob. wyrok TSUE z 8 czerwca 2023 r., C-570/21).

Przenosząc te ogólne rozważania na grunt tej sprawy, należy wskazać, że poczynione przez Sąd drugiej instancji ustalenia, stanowiące podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku i wiążące Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), nie dają podstaw do przyjęcia, że powódka zawarła umowę kredytu hipotecznego jako przedsiębiorca w związku z prowadzoną przez nią działalnością gospodarczą. Ze zebranego w sprawie materiału wynika, że, będący przedmiotem tej sprawy, kredyt konsolidacyjny posłużył spłacie przez powódkę wcześniej zaciągniętych w pozwanym Banku kredytu i pożyczki na zakup nieruchomości w L. przy ul [...]. Nieruchomość ta została kupiona w celu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych powódki i nadal służy temu celowi. Sądy menti trafnie zatem przyjęły, że fakt zarejestrowania pod tym adresem jednoosobowej działalności gospodarczej powódki jako agenta ubezpieczeniowego, nie ma znaczenia dla oceny konsumenckiego statusu powódki jako strony umowy kredytu.

Nie są także uzasadnione rozbudowane zarzuty naruszenia art. 385¹ k.c. w związku ze wskazanymi w podstawach kasacyjnych przepisami kodeksu cywilnego, prawa bankowego oraz Dyrektywy 93/13. Kwestie w nich poruszone zostały już ż rozważone i rozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), w świetle którego nie doszło do naruszenia przytoczonych w skardze norm prawa materialnego.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 56 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. i 69 ust. 3 prawa bankowego przez nierozróżnienie w ramach klauzul ryzyka walutowego (tworzących mechanizm denominacji) dwóch odrębnych postanowień umownych tj. klauzuli ryzyka walutowego oraz klauzuli spreadowej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się bowiem, że istnieje ścisłe powiązanie klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadu walutowego polegające na tym, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron w celu ustalenia wysokości ich świadczenia- wysokości kapitału kredytu wypłaconego przez bank i wysokości rat spłacanych przez kredytobiorcę. Klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i związanego z nim narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji obie te klauzule, składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm przeliczeniowy (waloryzacyjny, indeksacyjny), są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie byłoby zabiegiem sztucznym (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22).

Skarżący zarzucił naruszenie art.385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 3, 4 ust. 2 i 6 ust.12 Dyrektywy Rady 93/13 przez ich wykładnię, pomijającą, jego zdaniem, klauzule „dobrej wiary” oraz „znaczej nierównowagi kontraktowej między prawami i obowiązkami stron ze szkodą dla danego konsumenta”, prowadzącą do niezasadnego uznania, że wskazane w uzasadnieniu wyroku postanowienia umowne mają charakter niedozwolony, podczas gdy, zdaniem skarżącego, postanowienia § 2 ust. 4 i § 5 ust. 5 umowy nie mają takiego charakteru. Zarzut ten nie jest trafny. Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., stanowiącym wynik implementacji Dyrektywy 93/13 do polskiego porządku prawnego, postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione z nim indywidualnie nie wiążą go, jeśli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane jednoznacznie. Postanowienie uznaje się za sprzeczne z dobrymi obyczajami, jeżeli przedsiębiorca jako kontrahent konsumenta, traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy, słuszny

i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument przyjąłby określonej treści postanowienie umowne w drodze negocjacji indywidualnych. Oceniając, czy dana klauzula rażąco narusza interesy konsumenta, należy wziąć przede wszystkim pod uwagę, czy pogarsza ona jego położenie prawne w stosunku do tego, które, w braku odmiennej umowy, wynikałoby z przepisów prawa, w tym dyspozytywnych (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Rażące naruszenie interesów konsumenta należy rozumieć jako nieusprawiedliwioną dysproporcję, na niekorzyść konsumenta, praw i obowiązków wynikających z umowy, skutkującą niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelne traktowaniem (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 3 lutego 2006 r., I CK 297/05; z 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15, OSNC - ZD 2017, nr 1, poz. 9; z 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14; z 30 września 2015 r., I CSK 800/14 oraz z 29 sierpnia 2013 r. I CSK 660/12.). W świetle orzecznictwa TSUE na tle przepisów dyrektywy 93/13, pojęcie „znaczącej nierównowagi na niekorzyść konsumenta” należy ocenić, przeprowadzając analizę przepisów krajowych mających zastosowanie w przypadku braku porozumienia stron, aby ocenić, czy i, w odpowiednim przypadku, w jakim zakresie, postanowienia umowne stawiają konsumenta w sytuacji gorszej niż przewidziana w obowiązujących przepisach krajowych; aby ustalić, czy ta równowaga powstaje „w sprzeczności z wymogami dobrej wiary”, należy sprawdzić, czy przedsiębiorca, traktując konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny, mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby dany warunek w drodze negocjacji indywidualnych (zob. wyrok TSUE z 14 marca 2013 r., C - 415/11).

W uchwale składu siedmiu sędziów z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17 (OSNC 2019, nr 1, poz.2), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że oceny, czy konkretne postanowienie umowne jest niedozwolone dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. też uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r. - zasada prawna - III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Wynika to zresztą z art. 385² k.c., który wprost stanowi, iż oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść (zob. wyrok TSUE z 20 września 2017 r., C - 186/16).

Zastrzeżone w umowie kredytu denominowanego do waluty obcej, podobnie jak w przypadku kredytu zlotowego waloryzowanego kursem waluty obcej, klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy w rozumieniu art. 3851 § 1 zdanie drugie k.c. i art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13), a zatem podlegają kontroli, jeśli nie zostały sformułowane w jednoznaczny sposób. Postanowienia umowne są jednoznaczne, a zatem wyrażone prostym i zrozumiałym językiem, gdy umowa przedstawia w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się dane postanowienie, umożliwiając konsumentowi orientację, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, co do wpływających dla niego z tej umowy konsekwencji ekonomicznych (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16; z 3 października 2019 r., C-260/18 oraz z 30 kwietnia 2014 r., C- 26/13; wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22 i z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22). W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano także na przesłanki, które muszą być spełnione w celu uznania, że konsument został należycie poinformowany o ryzyku walutowym związanym z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej lub denominowanego w tej walucie (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 oraz z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). Konsument powinien otrzymać jasne dla niego informacje, że podpisując umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej (szeroko rozumianego), ponosi przez cały okres jej obowiązywania nieograniczone ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie i spłaca raty kredytowe. Okoliczność, że konsument podpisał oświadczenie, iż jest w pełni świadomy potencjalnych ryzyk wynikających z zawarcia wspomnianej umowy, nie ma sama w sobie znaczenia dla oceny, czy przedsiębiorca spełnił wspomniany wymóg przejrzystości; ciężar udowodnienia, że konsument otrzymał niezbędne informację, spoczywa na przedsiębiorcy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22 i powołane tam orzecznictwo). W orzecznictwie Sądu Najwyższego za ugruntowany należy uznać pogląd, że mechanizm ustalania przez bank kursów waluty, który

pozostawia bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną przedsiębiorcy w kwestii bardzo istotnej dla konsumenta, dotyczącej kosztów kredytu, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18 oraz z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20).

W zakresie przyjętych przez Sąd *meriti* skutków zawarcia w umowach niedozwolonych postanowień umownych dotyczących klauzul indeksacyjnych dla dalszego bytu umowy kredytu, skarżący Bank zarzucił naruszenie art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 3 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 prawa bankowego w zw. z art. 56 k.c. i 65 k.c. przez przyjęcie przez Sąd, że na skutek eliminacji klauzul przeliczeniowych umowa musi upaść i dopuszczalne jest stwierdzenie nieważności całej umowy, w związku z abuzywnością części jej postanowień, podczas gdy, zdaniem skarżącego, przyjęcie obiektywnego kryterium oceny, okrojonej o kwestionowane zapisy, umowy powinny prowadzić do wniosku, że występują wszystkie elementy konstrukcyjne, niezbędne dla istnienia zobowiązania kredytowego, a także jego wykonywania; w konsekwencji zarówno przez pryzmat formy umowy kredytu, jak również wykładni oświadczeń woli, sądy obydwu instancji nieprawidłowo i dowolnie ustaliły, w ocenie pozwanego, skutek w postaci nieważności umowy. Bank zarzucił także naruszenie art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 polegające na przyjęciu, że badania zakwestionowanych przez konsumenta postanowień umownych pod kątem abuzywności w ramach kontroli incydentalnej dokonuje się z pominięciem rzeczywistej treści stosunku prawnego ustalonego w oparciu o dyrektywę wykładni wynikające z art. 65 § 1 i 2 k.c., jedynie w oparciu o analizę przez Sąd literalnego brzmienia spornych klauzul z pominięciem oceny treści umowy i celu, w którym została zawarta.

Odnosząc się do tych zarzutów należy podnieść, że z zgodnie z utrwalonym orzecznictwem TSUE i Sądu Najwyższego, uznanie klauzul indeksacyjnych za abuzywne oznacza, że są one - z mocy samego prawa od momentu zawarcia umowy

- bezskuteczne (nie wiążą) konsumentów (art. 385¹ § 1 k.c.), aczkolwiek strony pozostają związane umową w pozostałym zakresie, jeśli jest to tylko możliwe (zob. wyroki TSUE z 26 października 2006 r., C- 243/08 i z 1 października 2015 r. C-348/14; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13). W przypadku, gdy eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji umowy, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, że strony są związane pozostałą częścią umowy (zob.m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16 oraz z 24 października 2018 r., II CSK 632/17). Jeżeli zatem bez niedozwolonych postanowień umownych umowa nie może obowiązywać i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument - tak jak ma to miejsce w okolicznościach sprawy - postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną, (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, Nr 6, poz. 40; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18 i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC- ZD, 2021, Nr 2, poz. 20; z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21 i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22), umowa jest trwale bezskuteczna (nieważna), a podstawą tej nieważności jest art. 58 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22; z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23; z 9 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 oraz z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22).

Jeśli sąd stwierdzi niedozwolony charakter określonego postanowienia umownego, to przyjmując jego bezskuteczność, nie może uzupełnić umowy przez zmianę treści abuzywnego postanowienia, przez uzupełnienie luki powstałej w wyniku wyeliminowania klauzuli na podstawie art. 358 § 2 k.c. lub na podstawie art. 41 prawa wekslowego (zob. wyroki z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22

i z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22). Sąd Najwyższy stanął także w swoich orzeczeniach na stanowisku, że nie można dokonać wykładni umowy stron na podstawie art. 65 k.c., po usunięciu z niej postanowień abuzywnych, w celu ustalenia zgodnego celu i zamiaru stron co do sposobu ustalenia kursu CHF. Sprowadzałoby się to bowiem do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia przez wprowadzenie odesłania do wartości rynkowej CHF. Groziłoby to ryzykiem dalszego pogorszenia sytuacji strony dotkniętej nadużyciem, gdyby strona, która narzuciła niedozwolone postanowienie umowne wywodziła, że nie zawarłaby umowy z jego pominięciem. Takie rozwiązanie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13 w postaci zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych, (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22). Substituowanie przez Sąd wyeliminowanych z umowy abuzywnych postanowień umownych mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 Dyrektywy 93/13, prowadząc do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców przez zwykły brak stosowania takich warunków wobec konsumentów. Byliby oni w ten sposób zachęceni do stosowania nieuczciwych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały być one uznane za bezskuteczne, to umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, co pozostałoby bez wpływu na jej ważność i bez istotnego uszczerbku dla ich interesów. W konsekwencji nie można zgodzić się z tezą, że przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, iż strony nie są związane stosunkiem prawnym wynikającym z umowy kredytowej jest sprzeczne z zasadą proporcjonalności sankcji, skoro jest to efekt stosowania przez Bank praktyki, w ramach której określał jednostronnie wysokość zobowiązania po zawarciu umowy (zob.m.in. wyroki TSUE z 14 czerwca 2012 r., C-618/10; z 30 kwietnia 2014 r., C 26-13; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18).

Stanowi to o niezasadności zarzutu naruszenia art. 358 § 2 k.c. w zw. z art 56 k.c. w zw. z art. 65 k.c. poprzez niezastosowanie tego przepisu (art. 358 § 2 k.c.) dla określenia treści zobowiązania wynikającego z umowy Kredytu przez zastosowanie kursu średniego walut obcych ogłaszanego przez NBP oraz

art. 24 w zw. z art. 32 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim, ewentualnie art. 41 prawa wekslowego przez niezastosowanie do rozliczeń stron z tytułu kredytu średniego kursu franka szwajcarskiego NBP w celu utrzymania umowy kredytu w mocy (zob. także wyrok Sądu Najwyższego z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22).

W kontekście przedstawionych rozważań bez znaczenia dla wyniku sprawy i trafności zaskarżonego wyroku pozostawał sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 479⁴³ k.p.c., skoro skarżący nie wykazał wpływu tej regulacji na zaskarżone rozstrzygnięcie.

W tym stanie rzeczy, orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego na rzecz powódki, która wniosła w terminie odpowiedź na skargę kasacyjną, orzeczono na podstawie art. 98, 108, w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (jedn. tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1964).

Agnieszka Piotrowska

Paweł Grzegorzczak

Marta Romańska

(A.D.)

[a.ł.]